
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 2, 2014 (год. XXIII), ISSN 2367-8585

ЗА РОЛЕВИТЕ КОНФЛИКТИ В КРЪГА „МИСЪЛ“

ON ROLE CONFLICTS IN THE THOUGHT CIRCLE

Annegret Middeke: Slavejkov und Javorov. Latente Rollenkonflikte im Kreis Misäl (= Opera Slavica, Neue Folge 56). Wiesbaden: Harrassowitz Verlag 2013. 253 S. ISBN 978-3-447-06855-0.

Книгата *Славейков и Яворов. Скрити ролеви конфликти в кръга „Мисъл“* представлява съкратен вариант на дисертацията на Анегрет Мидеке, защитена в университета „Георг-Август“ в Гьотинген под ръководството на проф. д-р Райнхард Лауер. Публикувана е в поредицата *Opera Slavica* на издателство Харасовиц в гр. Висбаден (Германия), специализирало се в областта на ориенталските и славянските култури.

Кръгът „Мисъл“ е създаден през първите две десетилетия на XX в. от четиримата велики автори на българския модернизъм – Пенчо Славейков, Пейо Яворов, Петко Тодоров и Кръстьо Кръстев. Произведенията на Славейков и Яворов са основен компонент на класическия български канон, а съвместната работа на авторите за редовното издаване на едноименното списание *Мисъл* се оценява като зората на литературния модернизъм в България (Мидеке 2013, 1). Като изхожда от значението на литературния кръг като „колективен символ на идентичността“ на българската култура, авторката показва, че този създаден от самите членове на кръга мит не само „се възприема безкритично от българското общество, но и продължава да се поддържа и до днес“ (Мидеке 2013: 10). Така българските изследвания по темата все още се придържали към представата за

сплотеност и единство на писателския кръг, без да се обръща особено внимание на ролите на отделните личности, преди всичко, що се отнася до съществуващите прояви на съперничество между тях. В този смисъл монографията на Мидеке е принос към разрушаването на мита за писателския кръг като „национален символ в културната идентичност на българите“ (Мидеке 2013: 2)¹.

Съществуващото в кръга напрежение Мидеке окачествява като „скрити ролеви конфликти“, които, според основната теза на монографията, в крайна сметка водят до разпадането на кръга и които авторката свързва с различните „автоконструкции“ (Selbstkonstruktionen) на поетите, прераснали впоследствие в надпревара за изключителното право на интерпретация относно образа на твореца (Мидеке 2013: 19).

Теоретичната обосновка на монографията тръгва от обобщаването на историческия контекст на българския модернизъм в изследователски и рецептивен план, позовавайки се на концепцията за „литературната личност“ и за „литературния живот“ в руския формализъм. Авторката съвсем бегло се спира на особеностите на това специфично българско развитие, като например функцията на писателя като „вторичен мит“, респ. на механизмите, които водят до неговото митологизиране в национален и в популярен културен контекст (Мидеке 2013: 26).

От по-новия теоретичен дискурс Мидеке се позовава на работки на Гадамер за авторитета и на концепцията за хабитуса на *Бурдийо*². В края на сравнително кратката теоретична част остава

¹ Оценката на Мидеке за неясностите относно изследването на писателския кръг с оглед на по-нови публикации е спорна. Например сборникът със студии на немски език *Българската литература на Модернизма в европейския контекст. Между еманципация и самостигматизация?* (2013) представя Пенчо Славейков от постмодерна перспектива. Срв. Biseria Dakova, Henrike Schmidt, Galin Tihanov, Ludger Udolph (Hrsg.): *Die bulgarische Literatur der Moderne im europäischen Kontext. Zwischen Emanzipation und Selbststigmatisierung?* (= Specimina Philologiae Slavicae, Band 172). München, Berlin, Washington D.C.: Otto Sagner 2013. 318 S.

² Hans-Georg Gadamer. *Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*. Tübingen 1960; Pierre Bourdieu. *Praktische*

обаче открит въпросът какъв метод всъщност е избрала авторката, респ. доколко тя възнамерява да обвърже херменевтичния с дискурсивно аналитичния подход или да извлече познавателен ефект от тяхното противопоставяне. Докато разсъжденията на *Бурдийо*, ориентирани към хабитуса и литературното поле, очевидно помагат да се установи „конструкцията на обществено ангажирания, публично въздействащ образ на писателя“, препратката към понятието на Гадамер за авторитет не е достатъчно убедителна, дори и с оглед на последващата дискуссия за класиците (Мидеке 2013: 34).

Третата глава на книгата е посветена на подробното представяне на списанието *Мисъл*, чиито концептуални характеристики са развивани в разрез с други литературни списания по онова време. Подробното представяне на литературния кръг в четвъртата глава започва с отделни описания на всеки от членовете му. На фона на типичния персонализъм в българската литература през модернизма Мидеке поставя на преден план самоинсценирането на отделните автори като „човек на изкуството“ и показва как подобни инсценировки, напр. в случая със Славейков, са посрещани с въодушевление от обществото или пък, както при Яворов и Тодоров, претърпяват провал. Надличностното себеусещане в литературния кръг, към което отделните му членове поне за известно време са се стремили съвместно, Мидеке разчита като ориентация към четири ролеви модела: на вечно младите, на рапсодите, на избраниците и на бъдещите класици.

Същинският център на научния труд се съдържа в пета глава, където пет конкретни студии показват скритите ролеви конфликти в кръга чрез отношенията между Пенчо Славейков и Пейо Яворов. Студиите са посветени на различните тенденции, намерили отражение в творбите на двамата автори: рецепцията на Христо Ботев, концепциите за любовта и страданието, различните инсценировки

Vernunft. Zur Theorie des Handelns. Frankfurt/M. 1998. *На бълг. ез. срв. Ханс-Геор Гадамер. Истина и метод – основни черти на една философска херменевтика.* Плевен: ЕА, 1997; Пиер Бурдийо. *Практическият разум: Върху теорията на дейността.* ИК „Критика и хуманизъм“, 1998. – бел. ред.

на „множествено его на литературната личност“ (Мидеке 2013: 201–225). Изключително интересен е подходът към отделни произведения на двамата поети, водещ до ценни прозрения за творческите особености, за поетологията и интертекстуалните връзки. Съществуващите поетически различия между двамата автори са ясно очертани. Подлагайки текстовете на силно автобиографичен прочит, авторката многократно отбелязва, че „биографичните и литературните граници“ се размиват (Мидеке 2013: 92), но ги оценява в същото време и като израз на позиции извън сферата на литературата, за да изведе отгук централния си аргумент за съперничеството между Славейков и Яворов. От теоретична гледна точка срещу този прочит може да се възрази, че липсва онова свързващо звено, обясняващо защо поетологичните различия са потенциал за напрежения, довели в крайна сметка до разпадането на кръга. Това звено трябва да се потърси може би в осмислянето на взаимната рецепция между двамата, с което се занимава петата студия. Но тъй като източниците тъкмо по този въпрос са особено оскъдни, тази глава неизбежно остава доста кратка.

Монографията на Анегрет Мидеке убедително извежда и илюстрира заключението, че въпреки всички тематични допирни точки „в поетиката, облика и себеусещането си“ (Мидеке 2013, 240) Славейков и Яворов са се различавали в много отношения, което пък по свой начин е амбицирало всеки от тях – за разлика от Тодоров и Кръстев – да се опитат да израснат извън кръга.

Ане Щурм

Превод от немски език: Нина Гайдарска